

Heideggerovo poimanje savjesti

Vestić, Vedrana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:233031>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-16**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij engleskog jezika i književnosti i filozofije

Vedrana Vestić
Heideggerovo poimanje savjesti
Završni rad
Mentor: izv.prof.dr.sc. Boško Pešić

Osijek, 2020.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Preddiplomski studij engleskog jezika i književnosti i filozofije

Vedrana Vestić
Heideggerovo poimanje savjesti
Završni rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti, znanstveno polje: filozofija,
znanstvena grana: ontologija

Mentor: izv.prof.dr.sc. Boško Pešić
Osijek, 2020.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

16.9.2020

Vedrana Kostić, 0122227652
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

*Martin Heidegger jedan je od najznačajnijih i najistaknutijih filozofa. Poznat je po svojim jedinstvenim terminima i tumačenjima istih. Njegova tumačenja i razmatranja velikim slučajem aktualna su i danas, jer se bavio problematikom koja se događa i danas. Jedna od njegovih najpoznatijih knjiga je *Bitak i vrijeme*, u kojoj precizno i pomoću brojnih primjera objašnjava mnoge stvari, uključujući i savjest. U spomenutoj knjizi, prikazano je Heideggerovo shvaćanje savjesti, na koji način se pojavljuje kod tubitka te kako je povezana s krivnjom. Heidegger se u prethodno spomenutoj knjizi bavi mnogim temama i raznovrsnom problematikom, no naglasak ovoga rada je na Heideggerovom poimanju vremena, bitka, dok je najveći fokus stavljen upravo na poimanje savjesti te njezine povezanosti s krivnjom.*

Ključne riječi: Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, vrijeme, bitak, savjest, krivnja

Sadržaj

1.Uvod	1
2.Poimanje bitka i vremena	2
4. Tubitak i njegova savjest	5
6. Problem savjesti i krivnje	9
7. Vulgarna savjest	12
8. Zaključak	14
9.Popis literature.....	16

1.Uvod

Martin Heidegger (1889.-1976.) je njemački filozof i ujedno jedan od najvažnijih filozofa dvadesetog stoljeća koji je, zbog svojih jedinstvenih termina u djelu *Bitak i vrijeme*, te vrlo opsežnog poimanja bitka, vremena, tubitka i samoga bitka-u-svijetu postao jednim od najznačajnijih i najistaknutijih filozofa. Tijekom svog života, bavio se problematikom mnogih grana filozofije, što je ostavilo veliki trag i utjecaj na samu budućnost filozofije. U ovom radu prvotno će biti objašnjeno Heideggerovo poimanje bitka i vremena, no najveći fokus i primaran cilj je objasniti upravo što je prema Heideggeru savjest, na koji način i pomoću čega se pojavljuje kod tubitka, te što zbog nje tubitak spoznaje. Pojmovi koji su krucijalni za objasniti prije samog poimanja savjesti su bitak, vrijeme i tubitak. U prvom dijelu biti će objašnjen pojam bitka i vremena, drugi dio fokusiran je na tubitak i način na koji se budi njegova savjest, a treći dio govori o samom povezivanju savjesti s još jednim vrlo bitnim pojmom, a to je krivnja.

2. Poimanje bitka i vremena

Na samome početku djela *Bitak i vrijeme*, Heidegger nastoji objasniti pravo značenje bitka. On se bavi proučavanjem bitka kao bitka, za razliku od ostalih filozofa, koji bitak gledaju isključivo kao pojam koji je vezan uz biće. »Ono pak od čega se želi oprostiti (ne tek prevladati) jest od Platona i Aristotela inaugurirano poimanje bitka kao prisutnosti: metafizičari bitkom nazivaju bitost (OUSIA) bića, odnosno ontološki najviše stupnjevano biće, zaboravljajući bitak kao takav, te ne pitajući za izvor niti stupnjevanja bića niti razumijevanja mnogostrukih načina bitosti.«¹ Nadalje, u djelu *Bitak i vrijeme* spominje se i tubitak, koji prema Heideggeru jedini može razumjeti što je bitak, jer upravo pomoću tog razumijevanja bitka, on biva »čovjek je, dakle, biće koje iz sadržanosti među bićima iz-stupa k bitku, te kao biće raz-stojanja pristupa bićima. No, čovjek nije stvoritelj bitka, niti kreator bića, kako to misli novovjekovni antropocentrički aktivizam.«² Prvo postavlja pitanje o samome smislu bitka, jer smatra kako će se samo zapitivanjem doći do prave istine i pravog značenja bitka. Tvrdi kako se ne poznaje pravo značenje bitka, no razumljivo je na što se misli kada se koristi riječ 'bitak', te smatra kako je već to put ka samom razumijevanju pravog značenja bitka »mi ne znamo što znači bitak. Ali već kada pitamo 'što je, bitak?' mi se nalazimo u nekom razumijevanju toga 'je', iako ne bismo mogli pojmovno fiksirati što znači to 'je'.«³ Dakle, bitak kao pojam je razumljiv, no ne može se definirati. Nadalje, govori kako se ne može odmah doći do odgovora koje je pravo značenje bitka, te da to zahtijeva dublje istraživanje. Govori kako „sam bitak bića nije neko biće“⁴ nego je bitak ipak poseban dio, koji se velikim dijelom razlikuje od samog bitka. Bitak je, prema Heideggeru, ono što »leži u egzistenciji i esenciji, u realnosti, postojanju, opstojanju, važenju, tubitku, u 'ima'«⁵, dok biće može biti sve ono o čemu čovjek govori ili misli. Heidegger smatra kako je, za dolazak do pravog značenja pojma bitka, važno prvo otkriti značenje tubitka »jer, tubitak postavlja pitanje o bitku, i njemu je svojstveno da razumije bitak.«⁶ Glavna osobina tubitka je ta da on 'jest'. Tubitak je, naime, biće koje razumije bitak te ga Heidegger još naziva i egzistencijom »Tubitak je čisti izraz bitka, jer on uvijek mora biti svoj bitak kao svoj, on sebe razumije iz svoje egzistencije i egzistenciju određuje tubitak sam.«⁷ Zbog navedenih razloga, Heidegger smatra kako je

¹ Vanja Sutlić, *Kako čitati Heideggera*, Uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit((-a i okolnih spisa, »August Cesarec«, Zagreb; s.a., 331 str. (Biblioteka Suvremene teme), str. 235

² Branka Brujić, Prisutnost Heideggera u hrvatskoj filozofiji, Zagreb (Pregledni članak), str. 640-648, na str. 641

³ Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, preveo s njemačkoga Hrvoje Šarinić (Zagreb: Filozofska biblioteka, 1985), str. 5

⁴ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 6

⁵ Isto

⁶ Valentina Galovi, *Pojam tjeskobe u djelu Martina Heideggera*(Zagreb: Srpanj, 2015), str. 12

⁷ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 13

najbolje krenuti od tubitka i njegovog značenja, kako bi se otkrilo pravo značenje bitka. Tubitak biva tako što razumije bitak i potreban je kako bi se pojam bitka razumio u potpunosti. Nadalje, Heidegger smatra da je vrijeme ono putem čega tubitak razumije bitak jer se, između ostalog, tubitak ravna prema vremenu »Vrijeme je ukorijenjeno u nama samima, u našoj brizi za naš vlastiti život. Za tubitak, egzistencija je ono što je upitno: suočen je sa zadatkom da stvori nekoga od sebe, da odluči koga i na koji način.«⁸ Vremenost omogućuje egzistenciji svojevršno jedinstvo. Heidegger govori kako je vrijeme nešto što »odavno fungira kao ontološki ili, točnije, ontički kriterij naivnog razlikovanja različitih regiona bića.«⁹ Također postoje i dvije vrste bića: vremenska i nevremenska. Vremensko biće je ono koje bivstvuje u vremenu, dok se nevremensko biće još naziva i 'nadvremenskim' bićem, dakle, izvan vremena. Heidegger napominje kako je u ekspliciranom fenomenu vremena zapravo ukorijenjena centralna problematika ontologije.¹⁰ Vrijeme, kao i tubitak, je ključno kako bi pojam bitka postao u potpunosti razumljiv. To je, prema Heideggeru, uvjet za »mogućnost povijesnosti kao vremenskog načina bitka samog tubitka«¹¹, a pod 'povijesnošću' misli na događaje s kojima se tubitak susreće tijekom svog bivstvovanja, no ta povijest može zauvijek ostati skrivena samom tubitku, jednako kao što može biti i otkrivena ukoliko tubitak obrati pozornost na nju. Nadalje, Heidegger spominje kako u tubitku leži mogućnost tijekom cijelog njegovog bivstvovanja, te ukoliko se tubitak odluči baviti istraživanjem svojih mogućnosti, time otkriva svoju povijesnost. Kako bi se moglo pitati o smislu bitka, tubitak mora razumjeti sebe kao historijsko, to jest razumjeti sebe u svojoj vremenosti i povijesnosti. No, koliko god je tubitak okružen svojom povijesnošću i svojim mogućnostima, ono čemu je također podložan jeste tradicija. Tradicija je ono što ga sprječava da misli svojom glavom, te potiče na poistovjećivanje s drugima i stvara manjak vlastitog izbora »ta ga lišava njegova vlastita vodstva, zapitivanja i izbora.«¹² Tradicija je ono što postiže vlast nad tubitkom, te utječe na samo njegovu povijesnost »tradicija iskorjenjuje povijesnost tubitka dotle, da se on kreće samo još u zanimanju za mnogovrsnost mogućih tipova, smjerova i stanovišta filozofiranja u najudaljenijim i posve tuđim kulturama i tim zanimanjem kuša prikriti svoju lišenost vlastita tla.«¹³ Tradicija je, dakle, nešto što nameće određena pravila, koja mora poštivati svako biće, bez obzira jesu li ta pravila i dalje ispravna ili ne. To u isto vrijeme sprječava biće da bude

⁸Usp. Bret W. Davis, *Martin Heidegger: Key Concepts, British Library Cataloguing-in-Publication Data*, Durham, 2010, str. 69

⁹ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 19

¹⁰Isto, str. 20

¹¹ Isto, str. 21

¹² Isto, str.23

¹³ Isto

samostalan. Dakle, sve to čini da tubitak »ne razumije najelementarnije uvjete koji jedini omogućuju pozitivni povratak k prošlosti u smislu njezina produktivnog prisvajanja.«¹⁴ No, Heidegger tvrdi kako i dalje pitanje o smislu bitka nije u potpunosti riješeno, jer je iz svega navedenog nastala ontologija koja je, prije svega, podložna prethodno navedenoj tradiciji.

¹⁴ Isto

4. Tubitak i njegova savjest

Tubitak je biće koje bivstvuje 'Tu'. Ono je uvijek on sam, te svojim egzistiranjem tvori svoju vlastitost o kojoj se mora brinuti tijekom svog bivstvovanja. Kao što je ranije spomenuto, bit tubitka leži u njegovoj egzistenciji.¹⁵ On je bačen-u-svijet, što znači da mu je dan život bez obzira htio on to ili ne, dakle u tom trenutku nije imao mogućnosti »čovjekov tubitak razlikovno od ostalih unutarstvjskih bića sebe ima kao bačeni bitak-u-svijetu koji je permanentno u nekom obliku brige: ili brine (briguje) za stvari, ili skrbi za druge, ili pak brine za svoju vlastitost, i ovisno o ovim vrstama brige ozbiljuje svoju bit, koja biva autentično ozbiljena tek u ovoj posljednjoj brizi proizišloj iz čovjekove iskonske mogućnosti da razumije vlastiti bitak.«¹⁶ Nakon toga, odmah mora početi brinuti za svoju vlastitost te dobiva mogućnosti. Dakle, tubitak tijekom svog postojanja, bivstvovanja, okružen je brojnim mogućnostima » tubitak jest vazda svoja mogućnost, i on nema nju tako da bi mu bila naprosto svojstvena kao neko Postojeće.«¹⁷ Kako tubitak ima svoje mogućnosti, tako ima mogućnost i izgubiti ili 'zaboraviti' sebe »iako čovjek kao tubitak po svojoj biti ima mogućnost djelatnog ozbiljenja svoga bitka kao egzistencije, analiza njegovog svakodnevlja jasno pokazuje kako o toj mogućnosti najprije i najčešće ne vodi brigu, što ga pak tjera u svojevrsno stanje zaborava vlastitosti.«¹⁸ Pod zaboravljanjem vlastitosti, Heidegger misli na to da je vrlo lako da tubitak na određeni način prati što radi masa, te to krene raditi i on, bez razmišljanja, i tako gubi svoju vlastitost jer prestaje razmišljati na vlastiti način i počinje se voditi onime što rade drugi. On, naime, ima dvije vrste karaktera: pravost i nepravost, no 'nepravost' ne znači neki niži stupanj bitka, nego je to tubitak u svojoj uzbuđenosti, zainteresiranosti, sposobnosti uživanja ili zaposlenosti. Tubitak sebe određuje iz danih mogućnosti pomoću kojih on jest. Nadalje, Heidegger spominje kako se svakidašnjost tubitka ne treba shvaćati kao nešto prosječno, jer u toj svakidašnjosti uvijek leži struktura egzistencijalnosti. To znači da i u pukoj sadašnjosti, tubitak ovisi o svojem bitku. Tubitak sebe može izgubiti na način da se izgubi u Se-ličnosti, koja ne predstavlja nikoga konkretno, nego upravo masu, koju tubitak može početi slijediti, te samim time prestati koristiti svoje vlastite mogućnosti i razmišljanja »Samozaborav u svom osnovnom obliku prije svega predstavlja izobličenje svojnosti.«¹⁹ No, tubitak u toj izgubljenosti također može pronaći i poticaj ka samosvijesti, što je naizgled proturječno, no moguće je »ali, naizgled proturječno,

¹⁵ Isto, str. 46

¹⁶Boško Pešić, *Heidegger i Jaspers: Plaidoyer za jedan filozofski slučaj*, (Zagreb): str. 183-200, na str. 187

¹⁷ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 47

¹⁸ Boško Pešić, *Heidegger i Jaspers: Plaidoyer za jedan filozofski slučaj*, (Zagreb): str. 183-200, na str.192

¹⁹ Pešić, *Heidegger i Jaspers: Plaidoyer za jedan filozofski slučaj*, (Zagreb): str. 183-200, na str. 192

izobličenje pripada strukturi egzistencije, jer upravo u toj izobličenosti, reći će Heidegger, čovjek nalazi nezamjenjiv poticaj ka vlastitoj samosvojnosti.«²⁰ Nadalje, osim bitka i vremena, Heidegger se u djelu *Bitak i vrijeme* bavi i poimanjem savjesti, koja je ujedno i ključni pojam u ovome radu. Smatra kako tubitak prvo treba razumjeti samog sebe u svojoj pravoj egzistenciji. Nadalje, analizira savjest te ju razotkriva kao zov »savjest poziva ličnost tubitka iz izgubljenosti u Se. Zazvana ličnost ostaje u svojem Što neodređena i prazna. Preko onoga 'čime' tubitak najprije i najčešće smatra sebe, polazeći u izlaganju od onoga o čemu briguje, zov prelazi.«²¹ Dakle, smatra kako nas upravo ona zaziva da dođemo k sebi samima, da se probudi mogućnost shvaćanja što je dobro a što ne, te tvrdi kako je to najdublji unutarnji poziv na najvlastitiju krivost. Prvo, Heidegger spominje pojam »Se-ličnost« koji prema njemu, predstavlja neku neodređenu ličnost, koja se ne odnosi na nikoga konkretno, nego se može okarakterizirati kao masa. Problem nastaje kada se individua izgubi u 'Se' jer tada gubi sebe, svoje 'ja', te počinje razmišljati samo o onome što bi se trebalo napraviti, po pravilima koja su postavili drugi »S izgubljenosti u Se uvijek je već odlučeno o najbližem faktičnom Moći-bitu tubitka – o zadaćama, pravilima, mjerilima.«²² Vraćanje iz prethodno spomenute izgubljenosti u 'Se', postiže se pronalaskom sebe, onoga kakav je tubitak zapravo. Heidegger spominje ključni pojam za ovo poglavlje, a to je savjest, za koju govori kako je ona spoznavanje onoga što je ljudsko i moralno, te prepoznavanje onoga što nije »Čovjek ne zna da li je i, ako jest, koliko je nepravedan, osim ako se izloži mjerilu izvan sebe samoga. Mnoštvo je mjera kojima čovjek može mjeriti samoga sebe. Neke su u njemu, a neke izvan njega.«²³ Ona za Heideggera također predstavlja fenomen tubitka »ponajprije valja slijediti savjest unatrag u njezine egzistencijalne temelje i strukture i iznijeti je na vidjelo kao fenomen tubitka«²⁴ Kao što je prethodno spomenuto, on savjest također razotkriva kao zov. Ona je ono što čovjeku pomaže da se vrati k samome sebi, te ju naziva zov jer smatra kako je to najdublji unutarnji poziv na najvlastitiju krivost »zov savjesti ima karakter zaziva tubitka k njegovu najvlastitijemu Moći-bitu-ličnošću, i to na način poziva na najvlastitiju krivost.«²⁵ Samim posjedovanjem zova savjesti, čovjek posjeduje htijenje za imati savjest „fakt tjeskobe savjesti jedna je fenomenska potvrda toga, da je tubitak u razumljenju zova doveden pred neugodnost sama sebe. Htjeti-imati-savjest postaje pripravnosti na tjeskobu.“²⁶ Taj zov tubitku daje

²⁰ Isto, str. 192

²¹ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 312

²² Isto, str.305

²³ Ante Vučković, *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu: O savjesti*, vol. 46 No. 2, 2011. str 139

²⁴ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str.306

²⁵ Isto, str. 307

²⁶ Isto, str. 336

moгуćnost prepoznavanja vlastite krivnje i radnju na tome da se krivnja ispravi »tubitak svoj vlastiti bitak zapaža jedino u iskustvu straha, zovu savjesti i bitku pri smrti.«²⁷ Prethodno spomenuto unutarnje zazivanje, Heidegger naziva tihom, ali jasnom i nedvosmislenom savješću »zov mora zvati bez buke, nedvosmisleno, ne dajući oslonca znatiželji.«²⁸ Savjest je, dakle, ono tiho u tubitku što je oglašava kada je potrebno. Dovoljno je glasno kako bi ju tubitak čuo tvrdi »savjest je glas. Nijemi glas. Najneobičniji je od svih glasova. Može biti najvažniji glas ukoliko mu čovjek dade tu važnost. I može ga se ušutkati.«²⁹ No, tubitak se suočava s problemom nedostatka savjesti, jer mu je lakše bježati u vanjsku bezbrižnost, nego se suočiti sa samim sobom »tubitak bježi u olakšanje što ga pruža tobožnja sloboda Seličnosti.«³⁰ Dakle, Heidegger putem ovih tvrdnji govori kako čovjek gotovo uvijek bira lakši put, kojim slijedi druge i ne mora razmišljati što je dobro a što nije, nego samo pratiti što rade drugi, te se voditi za njima. Smatra kako se na taj način, tubitak izbjegava suočiti sam sa sobom i svojim problemima »uvijek i neizostavno smo izloženi obmanama, lukavstvima, rascjepima u sebi, prividnostima i opsjenama.«³¹ Dakle, Heidegger smatra kako je vođenje za masom pogrešan put, koji čovjek nerijetko bira. Nadalje, Heidegger postavlja pitanje je li savjest nešto pozitivno, ili pak negativno na način da samo opominje i kritizira »daje li savjest uopće išta pozitivnoga, ne fungira li prije samo kritički?«³² Nakon toga dolazi do odgovora, te savjest naziva neodređenim pozivom, te da je ona zapravo pozitivna za tubitak, jer budi osjećaj krivnje i potiče na ispravljanje iste. Smatra kako se savjest uvijek treba poslušati, jer je ona ono što čovjeka potiče na ispravljanje prethodno učinjenih grešaka u životu »slušanje vlastite savjesti kao zova brige samo potvrđuje zadani smjer kretanja prema svojoj najvlastitijoj mogućnosti egzistencije, što će reći biti izabran vlastitim izborom.«³³ Dakle, Heidegger smatra kako se zov savjesti u svakom slučaju treba poslušati, jer je to ono što čovjeka usmjerava na pravi put, i samim time ga odvaja od prethodno spomenute mase »ne daje li zov isprva ništa na znanje, on ipak ne fungira samo kritički, nego i pozitivno; on dokučuje najizvornije Moći-biti kao krivost. Savjest se, prema tome, otkriva kao bitku tubitka pripadno posvjedočenje, u kojemu bitak zove sam tubitak pred njegovu najvlastitije Moći-

²⁷ Hans Peter Liederbach 'Faktičnost, egzistencija, klima. Problem bivanja-u-svijetu između Martina Heideggera i Watsujija Tetsurôa', *Filozofska istraživanja*, 25 (2005.): str. 71-86, na str. 71

²⁸ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 308

²⁹ Ante Vučković, *Nijemi glas: tri interpretacije savjesti, 'Fenomen savjesti'*(Split): str. 9-41, na str. 9.

³⁰ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 314

³¹ Željko Mardešić, *Politički dualizam i koncilsko kršćanstvo, Nova prisutnost*, 1 (2003) str. 5-27, na str. 6.

³² Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 317

³³ Boško Pešić, *Heidegger i Jaspers: Plaidoyer za jedan filozofski slučaj*, (Zagreb): str. 183-200, na str. 193

biti.«³⁴ Dakle, Heidegger smatra kako je savjest potrebna čovjeku kako bi na vrijeme shvatio da je napravio nešto loše, te kako bi to mogao i ispraviti, pomoću osjećaja krivnje.

³⁴ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 328

6. Problem savjesti i krivnje

Savjest i krivnja dva su povezana pojma kod Heideggera. Savjest je povezana s krivnjom jer samo pomoću savjesti čovjek može odvojiti ono dobro od onog lošeg i prepoznati kada je učinio nešto što treba izazvati krivnju »krivost konstituira bitak koji nazivamo brigom. Tubitak, stojeći u neugodnosti, stoji skupa sa samim sobom. Krivost dovodi tubitak pred njegovu neiskrivljenu ništavnost, koja pripada mogućnosti njegova najvlastitijega Moćibiti.«³⁵ Prva asocijacija krivnje jeste 'dugovati nekome nešto' ili 'biti kriv za nešto' »Svakidašnji zdrav razum uzima krivost najprije u smislu 'dugovati', 'imati kod nekoga nešto na rovašu'. Ova 'krivost' kao 'imati dugove' jedan je način su-bitka s Drugima u polju brigovanja kao pribavljanja, pridošnja.«³⁶ Da bi tubitak shvatio da je kriv, mora razumjeti taj zov savjesti koja ga upućuje da je napravio nešto što nije trebao »zaziv je zov natrag koji zove naprijed: u mogućnost da sam tubitak egzistirajući preuzme bačeno biće kojim jest, natrag; u bačenost, da je razumije kao ništavnu osnovu, koju on treba preuzeti u egzistenciju.«³⁷ Prethodno spomenuti zov, je zov koji poziva na krivnju »zov oslovljava tubitak kao 'kriv', ili, kao u opominjuće savjesti, upozorava na neko moguće 'kriv' ili pak kao čista savjest potvrđuje neko 'nije svjestan krivnje'?«³⁸ Prema Heideggeru, ideja krivnje je nešto što se mora izlučiti iz svakidašnjeg izlaganja tubitka, a ne nešto što je čovjek sam izmislio »pa čak da je i moguće suglasno shvatiti smisao toga 'kriv', egzistencijalni bi pojam te krivnje ostao u tami. Ako pak tubitak oslovljava sama sebe kao kriv, odakle onda crpiti ideju krivnje, ako ne iz interpretacije bitka tubitka? Ali ponovno iskrsava pitanje: tko kazuje, kako smo krivi i što znači krivnja?«³⁹ Dakle, krivnja nije nešto što je čovjek sam izmislio, nego ona dolazi iznutra, kada čovjek shvati da je učinio nešto što je pogrešno. No, krivnja se često može gledati na krivi način, te tako dolazi do problema, a to je nemogućnost pogađanja biti krivnje. Ukoliko čovjek skrivi nešto tako što je povrijedio nekog drugog, ne postaje nužno kriv drugima, jer to ne mora biti slučaj povređivanja javnog zakona nego ugrožavanje neke individue zbog vlastitog ponašanja »to se ne događa povređivanjem prava kao takvim, nego time, što sam ja skrivio, da je netko drugi u svojoj egzistenciji ugrožen, zaveden na krivi put ili čak skršen. To postajanje krivim Drugima moguće je bez povrede javnog zakona.«⁴⁰ Kao bitak tubitka, Heidegger spominje brigu. Ta briga je ono što obuhvaća bačenost, propadanje i egzistenciju, a bačenost je kod tubitka uvijek prisutna »bitak tubitka jest briga. Ona u sebi

³⁵ Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 326

³⁶ Isto, str. 320

³⁷ Isto, str. 328

³⁸ Isto, str. 319

³⁹ Isto

⁴⁰ Isto, str. 321

obuhvaća faktičnost (bačenost), egzistenciju (projekt) i propadanje. Bivstvujući, tubitak je bačen, nije sam sebe doveo u svoje Tu.«⁴¹ No, u spomenutoj bačenosti, prema Heideggeru uvijek postoji više od jedne mogućnosti izbora. Tvrdi kako svatko već od samog početka života ima svoju osnovnu strukturu, ali ona u daljnjem razvijanju postaje 'ništavna' time što ukazuje na slobodu izbora »ništavnost o kojoj je riječ pripada slobodnosti tubitka za njegove egzistencijalne mogućnosti.«⁴² U samom tom izboru mogućnosti, tubitak je već na putu propadanja, zbog toga što se vodi za masom, zapostavljajući sebe, te tako polako gubi identitet. »budući osnovnom, to jest egzistirajući kao bačen, tubitak stalno zaostaje iza svojih mogućnosti.«⁴³ Dakle, tubitak kroz život može izgubiti vlastito Ja, svoj identitet, povodeći se za drugima i ne razmišljajući je li nešto ispravno ili nije, nego samo slijepo slijedeći masu. Na taj način, tubitak pronalazi lakši način za egzistiranje, no samim time zapostavlja sebe i gubi identitet. Na osnovu svega navedenoga, Heidegger zaključuje kako si tubitak sam stvara situaciju u kojoj je propadajući, ništavan te da sam mora snositi krivnju zbog toga »tubitak kao takav kriv je.«⁴⁴ Dakle, tubitak sam bira put propadanja ukoliko se počne voditi za masom. Nadalje, Heidegger govori kako krivnja nije tu samo kada biva budnom neka svijest o njoj, jer tubitak kada je kriv, on je kriv bez obzira je li toga svjestan ili nije »biti krivim izvornije je od svakog znanja o tome. I samo zato što je tubitak kriv u osnovi svojega bitka i kao bačen se propadajući zatvara samom sebi, moguća je savjest, ako ona, inače, daje razumjeti zov te krivost u osnovi.«⁴⁵ Da bi tubitak u konačnici shvatio da je kriv, mora razumjeti ranije spomenutu zov savjesti, dakle osjećaj krivnje koji tubitku pruža upravo savjest. Nakon što biće shvati da je krivo, počne samo sebe voditi u propast zbog prethodno spomenute neugodnosti koju je navedena krivnja prouzročila. Pozivanje na krivost može se također shvatiti na krivi način, jer se može protumačiti kao pozivanje na zlodjelo, no to nije značenje pozivanja na krivost. »Ali ako zov treba imati čak i karakter pozivanja, zar tada ovo objašnjenje savjesti ne vodi k potpunom iskrivljavanju funkcije savjesti? Pozivanje na krivost, zar to neće reći pozivanje na zloću?«⁴⁶ Naprotiv, Heidegger se s takvim poimanjem ne slaže, te smatra kako je značenje u potpunosti suprotno, a to je pozivanje na svijest o skrivljenosti

⁴¹ Isto, str. 323

⁴² Isto, str. 324

⁴³ Isto, str. 323

⁴⁴ Isto

⁴⁵ Isto, str. 326

⁴⁶ Isto

koja je počinjena s ciljem da se ispravi »pozivanje na krivost znači zvanje naprijed prema Moći-bitu, kojim ja uvijek kao tubitak već jesam.«⁴⁷

⁴⁷ Isto, str. 327

7. Vulgarna savjest

Heidegger, nakon pojašnjenja termina savjesti i krivnje, spominje i termin 'vulgarna savjest', koja po njemu znači gledanje na ono što se općenito smatra savješću i pridržavanje toga, umjesto slušanja vlastitog zova savjesti i osjećaja krivnje povodom toga »izlaganje savjesti nazivamo vulgarnim stoga što se ono pri karakterizaciji tog fenomena i označavanju njegove funkcije pridržava onoga što se poznaje kao savjest, onoga kako se nju slijedi odnosno ne slijedi.«⁴⁸ Po takvoj savjesti, zapravo nije važno osjeća li se biće krivim ili ne, i smatra li da je učinio nešto krivo, nego je važno samo treba li neki čin izazvati krivnju i probuditi savjest ili ne, prema masi, koju, kako je prethodno navedeno, čovjek vrlo često slijedi »tubitak uzima svakidašnjost kao neko Priručno, o kojemu briguje, to jest, čime upravlja i što obračunava.«⁴⁹ Heidegger smatra kako se savjest na neki način može gledati i kao 'zla', jer ona ne postoji kako bi nešto spriječila, nego dolazi s ciljem da podsjeća biće na krivnju, tek nakon učinjenog »savjest je primarno zla. To se ispoljava tako, što svako iskustvo savjesti najprije iskusi nešto poput 'kriv'.«⁵⁰ Iz toga proizlazi kako savjest dolazi nakon krivnje, nikada prije, dakle nije tu da bi opominjala da se nešto spriječi, nego da bi podsjećala na nešto već učinjeno »u svim izlaganjima savjesti, prvenstveno ima zla, loša savjest. Ali kako se u ideji loše savjesti da razumjeti ispoljavanje zloće? Doživljaj savjesti izranja poslije izvršenog čina, odnosno propusta. Glas slijedi poslije prijestupa i upućuje natrag na događaj što se zbio, kojim se tubitak opteretio krivnjom. Ako savjest očituje neku krivost, onda to ona ne može provesti kao pozivanje na..., nego kao podsjećajuće ukazivanje na navučenu krivnju.«⁵¹ Dakle, vidljivo je kako se zov savjesti pojavljuje tek kada je nešto loše učinjeno i ne može se poništiti, te je po tome savjest na neki način zla, jer se nikada ne pojavljuje kako bi spriječila krivo djelovanje, nego tek kako bi na počinjeno podsjećala. No, Heidegger smatra kako se zov savjesti ne mora shvaćati kao nešto što dolazi tek naknadno, nego da samo shvaćanje tog zova ovisi o tubitku, te vremenu kada on odluči čuti taj zov »to, što glas biva shvaćen kao naknadno uzbuđenje savjesti, još ne dokazuje neko izvorno razumljenje fenomena savjesti... Glas je nešto što izranja, ima svoje mjesto u nizu postojećih doživljaja i slijedi poslije doživljaja čina. Ali ni zov, ni čin što se dogodio niti natovarena krivnja nisu događaji što imaju karakter Postojećega koje se odvija.«⁵² No, bez obzira je li savjest svojevrsno zla ili

⁴⁸ Isto, str. 329

⁴⁹ Isto, str. 329

⁵⁰ Isto, str. 330

⁵¹ Isto

⁵² Isto, str. 331

nije, Heidegger zaključuje kako su zov savjesti, sama savjest te krivnja neizostavni u razumijevanju vlastitog bitka.

8. Zaključak

Martin Heidegger bio je njemački filozof koji se uvelike isticao svojim terminima u filozofiji. Nedvojbeno je ostavio neizbrisiv trag u filozofiji uopće, a njegova problematika uvelike je aktualna i danas. Tijekom svog života iznio je razne teorije i vlastita razmatranja o čovjeku i onome što ga okružuje, od kojih je većina vrlo aktualna i danas. U knjizi *Bitak i vrijeme*, Heidegger se bavi raznovrsnom problematikom, no u ovom radu fokus je bio na poimanju savjesti, te definiranju pojmova koji su potrebni kako bi savjest bila moguća. U prvom dijelu završnog rada, objašnjeno je Heideggerovo razmatranje bitka i vremena, njihovo značenje i kompleksnost razumijevanja istih. Drugi dio usmjeren je na tubitak i savjest, koji su ključni za spoznavanje bitka, te je objašnjeno na koji način tubitak bivstvuje u svijetu, i raznolika problematika s kojom se susreće. S obzirom da je cilj ovog završnog rada razmotriti i pojasniti pojam savjest, četvrti dio usmjeren je upravo na daljnje objašnjavanje savjesti i povezanosti nje i krivnje. Na početku samog djela, Heidegger nastoji objasniti pojam bitka, naglašavajući kako je taj pojam vrlo teško definirati, a moguće je jedino uz pomoć tubitka i vremena. Nadalje, o pojmu vremena govori kako je ono nešto pomoću čega tubitak razumije bitak, te kako se tubitak uvijek ravna prema vremenu. Zatim, naglašava kako je vremensko biće je ono koje bivstvuje u vremenu, a postoji i nevremensko biće još naziva i 'nadvremenskim' bićem. Nakon toga, definiran je tubitak, za koji Heidegger tvrdi kako je bačen-u-svijet, te kako time dobiva mogućnosti koje ima tijekom cijelog svog bivstvovanja. Spominje i probleme na koje tubitak nailazi tijekom svog života, a jedno od tih je gubljenje u Se-ličnost koja predstavlja masu, koju tubitak može početi 'slijepo' pratiti, te tako izostaviti i zanemariti sebe. Konačno, nakon definiranja najvažnijih pojmova koji su potrebni kako bi postojao pojam savjesti, objašnjeno je što je prema Heideggeru savjest te kako se ona stvara. Naime, savjest je unutarnji zov u tubitku, koji poziva na krivnju. Ona zaziva tubitak na shvaćanje da je učinio nešto loše, te na taj način budi mogućnost shvaćanja i razlikovanja dobrog od lošeg. Zazivanje je, prema Heideggeru, tiho, i čuje ga samo tubitak kojemu je potreban. No, naglašava Heidegger kako se često kod tubitka stvara problem, a to je nedostatak savjesti. To se događa kada se tubitak izgubi u prethodno navedenoj Se-ličnosti, zbog koje gubi, jer mu ona omogućuje da pobjegne u vanjsku bezbrižnost, te samim time i od suočavanja sa samim sobom. Zaključno, Heidegger povezuje krivnju i savjest te tumači njihovu povezanost. Povezani su zbog toga što tubitak mora prvo razumjeti zov savjesti kako bi spoznao za svoju krivnju. No, i u tom slučaju tubitak nailazi na probleme, jer se krivnja može shvatiti na krive načine. Naime, biti kriv ne znači uvijek biti kriv drugima, nego može

značiti samo ugrožavanje neke individue. Dakle, savjest je ključna kako bi tubitak imao mogućnost spoznati da je kriv, te samim time tu krivnju ispraviti, ukoliko je moguće.

9. Popis literature

Brujić, Branka, »Prisutnost Heideggera u hrvatskoj filozofiji«, Zagreb (Pregledni članak), str. 640-648

Galović, Valentina, »Pojam tjeskobe u djelu Martina Heideggera«, Zagreb 2015.

Heidegger, Martin, *Bitak i vrijeme*, Filozofska biblioteka, Zagreb 1985.

Liederbach, Hans Peter »Faktičnost, egzistencija, klima. Problem bivanja-u-svijetu između Martina Heideggera i Watsujija Tetsurôa«, *Filozofska istraživanja*, 25 (2005.), str. 71-86

Madrešić, Željko, »Politički dualizam i koncilsko kršćanstvo«, *Nova prisutnost*, 2003., str. 5-27

Pešić, Boško, »Heidegger i Jaspers: Plaidoyer za jedan filozofski slučaj«, Zagreb, str. 183-200

Sutlić, Vanja, *Kako čitati Heideggera: uvod u problematsku razinu „Sein und Zeit“-a i okolnih spisa*, August Cesarec, Zagreb, 1989.

Vučković, Ante, »Nijemi glas: tri interpretacije savjesti, 'Fenomen savjesti'«, Split, str. 9-41

Vučković, Ante, »Crkva u svijetu: Crkva u svijetu: O savjesti«, Vol. 46 No. 2, 2011., str. 139-142

W. Davis, Bret, *Martin Heidegger: Key Concepts*, Durham, British Library Cataloguing-in-Publication Data, 2010.